

”היום הזה נהיית לעם לה’ אלהיך”

לפרשת כי תבוא

”היום הזה נהיית לעם לה’ אלהיך” (דברים כ”ז, ט). מה פירוש ”היום הזה”? ודאי אין הכוונה ליום יציאת מצרים או ליום מתן תורה, שהרי פסוק זה נאמר לבני ישראל במדבר רק בסוף ארבעים שנה. רש”י כותב כאן: ”בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית”. מובן מאליו שדבר זה אמת, אבל הוא דרך דרשה שחז”ל (בברכות ס”ג): הוסיפו. אבל אנו רוצים לדעת מה הוא פשוטו של מקרא.

הגאון הרב שמשון רפאל הירש בביאורו לפסוקנו מציע תשובה:

”החובה המשותפת לתורה וכו’ היא העושה אותך לעם היום – ולא קניין הארץ שבעתיד הקרוב וכו’. אפשר שתאבד מן הארץ כדרך שאתה בא לרשתה, אך התורה והתחייבותך הנצחית לשמירתה מאחדות אותך לעם, וקשר זה לא יינתק לעולם”. עד כאן לשונו. אמנם הדברים הנ”ל אמיתיים כשלעצמם, אבל אינם פשוטו של הפסוק שלנו. נוסף על כך דברים הללו מתעלמים מאמת אחרת חשובה ביותר, אמת שהיא היא פשוטו של הפסוק, ונבאר בזאת שני נימוקים להסתייגות זאת.

הסדר ההיסטורי:

א. לפני הפסוק זה (”היום הזה נהיית לעם”) שאנו דנים בו, נאמר: ”ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר... והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ... והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך... בהר עיבל. ובנית שם מזבח לה’ אלהיך... וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב” (דברים כ”ז, א’-ח’).

ב. אחר כך בא הפסוק שלנו ”היום הזה נהיית לעם”.

ג. ואחר כך ”ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר: אלה יעמדו לברך את העם על גריזים בעברכם את הירדן” (פסוקים י”א-י”ב). אח”כ באה כל האריכות של ברכות וקללות.

ולבסוף בא הסיכום:

ד. ”אלה דברי הברית אשר צוה ה’ את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב” (דברים כ”ח, ס”ט).

לכן, נראים מאוד דברי רבי עובדיה ספורנו (בפירושו לדברים כ”ז, ז’, וכן בפרק כ”ט פסוק ח’) שבפועל נכרתה הברית בין ה’ וישראל רק בבואם לארץ ישראל, להר גריזים ולהר

עיבל, ולא בהיותם עדיין במדבר. וכך הם דברי רש"י על "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" (דברים י"א, כ"ו). והרי גם שם כתוב מלת "היום"? וכן הם דברי מהר"ל "אין הכתוב רוצה לומר שהוא נותן לפניהם ברכה וקללה עכשיו וכו' דאין זה כן. דלא איירי אלא בברכות האמורות בהר גריזים, ולא כאן" ("גור אריה", שם). וכך משמעות דברי רלב"ג (דברים כז, ח"י) שהברית נעשה בהר גריזים, ובזה "נהיית לו לעם".

וכן אותו פסוק: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם" (תחילת פרשת נצבים) אמנם נאמר ונכתב ע"י משה רבנו בהיותם במדבר, אבל כוונתו היתה ליום שיעברו את הירדן, ותעמוד כל העדה כולה ליד הר גריזים, לשמוע דברי האלה והברית. כיון שקיבלו עליהם עכשיו לקיים בעתיד, נאמר כאן כבר "היום".

ישנו קשר ישיר בין כניסת ישראל לארץ לבין קבלתם עול מצוות. ולכן עשה להם ה' נס מיוחד שביום כניסתם לארץ הלכו באופן ניסי מרחק רב, ששים מיל, עד שהגיעו להר גריזים ולהר עיבל (סוטה ל"ו, א').

רק בדרך דרש אפשר לפרש ביטוי זה של "היום הזה נהיית לעם" שמדובר בו על יום הסכמתם מראש של בני ישראל להיכנס לברית בהר גריזים ובהר עיבל. כמו שמצאנו ברש"י בשם מכילתא (על שמות י"ב, כ"ח) "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה" "וכי כבר עשו? והלא מראש חודש נאמר להם. אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו". כן בענייננו, מיד כאשר משה צוה לברית בהר גריזים ועיבל, והם קיבלו עליהם לעשות כן, נחשב הדבר ל"היום הזה נהיית לעם".

אבל בדרך פשוט פשוט ביטוי זה "היום הזה נהיית לעם" מדובר רק כשעמדו ישראל ליד הר גריזים והר עיבל, לבוא בברית. יש לכך הכרח הגיוני. לעבור בברית בין שני צדדים, צריכים אקט, מעשה שהוא טכסי בין שני הצדדים. כמו בהר סיני היזה משה רבנו דם על העם, ובכך עברו בברית (שמות כ"ד, ו"ח). ולפי פירוש חזקוני (שמות כד, ז) בשם המכילתא, הרי אז גם התרה בהם ע"י ברכות וקללות של פרשת בחוקותי. כן בפעם שנייה שעברו בברית, נעמדו כולם בהר גריזים והר עיבל, ושלוחי ה' (הלויים) עמדו בתווך ביניהם והקריאו את הברכות והקללות של ספר דברים (שגם הם נקראו "ברית", דברים כ"ח, ס"ט). כן פירש ר"י אברבנאל (דברים כ"ז, ט').

בבואם לארץ כתבו את התורה על האבנים. כמה יפים דברי ר"י אברבנאל (דברים כ"ז, א') "שזה כדמות מזוזה בשער שנכנסין בו". אבל בהיות ישראל בערבות מואב, באיזה מעשה ברית נכנסו? הרי לא היה שם שום אקט פורמאלי! אלא ודאי מדובר על הציווי על שם העתיד.

המצוות הוחלו על ישראל אך ורק בגלל היותם בארץ ישראל.

רש"י (על דברים י"א, י"ח) מביא דברי חז"ל שבמדרש ספרי: "אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצוות, כדי שלא יהיו חדשים כשתחזרו". זאת אומרת: אמנם אנו חייבים

אף בגלותנו בכל המצוות (פרט למצוות התלויות בארץ) אבל זה רק בתורת חינוך (ומדאורייתא) לעת אשר נחזור לארץ ישראל. עיין דברי רמב"ן (ויקרא י"ח, כ"ה).

בעצם, הדבר הגדול הזה מפורש בשלשה פסוקים:

א. "ואותי ציוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים, לעשותכם אותם בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (דברים ד, יד). וצ"ע הרי נתחייבו במצוות גם בטרם בואם לארץ ישראל? אלא עיקר החיוב הוא בהיותם בארץ ישראל.

ב. וכן עוד כתוב "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלוהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (דברים ד, ה). עיין שם ר"א אבן עזרא.

ג. ועוד: "וזאת המצוה החוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (דברים ו, א). תיבת "בארץ" משמשת סיבה להתחייבותנו לקיום המצוות.

משמע, שעיקר החיוב הוא מפני בואם של ישראל אל הארץ.

ומצאנו גם נתינת שבח והודיה לה' על תחולת המצוות עלינו, בבואנו לארץ ישראל.

על המצוה להקים מזבח בהר עיבל (דברים כז, ד) כתב שם ר"א אבן עזרא: "וזאת המצוה הראשונה לביאתם, לבנות להם מזבח חדש, להודות לשם שהחלו (המצוות) להיותם בארץ". וכן כתב שם רמב"ן: "יאמר שתכתוב על האבנים כל דברי התורה הזאת בעברך בירדן מיד למען 'אשר באת אל הארץ', כי בעבור התורה באת שמה!".

מבואר בחז"ל (תנחומא נצבים, ג') כי ג' פעמים כרת ה' ברית עם ישראל. בהר סיני ("הנה דם הברית" – שמות כד, ח); בהר חורב ("הנה אנכי כורת ברית" – שמות לד, י); ובבואם לארץ (דברים כז, ט). ועיין ב"משך חכמה" וב"העמק דבר" על פסוקנו (כז, ט) מה הם הנימוקים לחידוש הברית כל פעם.

לפי מה שהוכחנו לעיל (דברים כח, ט) רק הציווי של ה' למשה היה בערבות מואב, אבל עצם קבלת הברית בפועל ע"י העם היתה בעניית 'אמן' לברכות ולקללות שבהר גריזים ובהר עיבל, כלומר אך ורק בארץ ישראל... וההסכמה לאותה ברית עתידה, היא היא העושה את עם ישראל לעם.

בסיכום: בוודאי אנו חייבים לשמור על התורה בכל אתר ואתר לשם נדוד, בלי שום קשר להיותנו בארץ ישראל או בחו"ל. אבל בניגוד לפירושם של כמה לפסוק זה לא על ידי התורה בלבד נהיינו לעם. המאמר של "היום הזה נהיית לעם" מתאים דוקא ליום כניסתם של בני ישראל לארץ ישראל. רק על זה הבטיח הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב (כי ממילא כלול בכך חיוב כל תרי"ג מצוות) ורק על זה ה' הבטיח למשה ולישראל במצרים (שמות ג, יז). מעמד הר סיני שימש רק כאות היכר בלבד שאמנם תמומש לנו הבטחה זו (שמות ג, י"ב). "כל הדר בא"י כאילו יש לו אלוה" (כתובות ק"י).

"היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך". זה רק בצירוף בואם אל ארץ הקודש.